

Venäjä-tiedon jäljillä: katsaus Antti Karppisen Venäjä-trilogiaan

Antti Karppinen: *Venäjän aatetta jäljittämässä*. Helsinki: WSOY, 1999. 314 s. ISBN: 951-0-23328-5.

Antti Karppinen: *Minne Troikka rientää?* Helsinki: WSOY, 2003. 284 s. ISBN: 951-0-28328-2.

Antti Karppinen: *Sirppi, Vasara ja Tähti. Kansallisesta aatteesta uuden Venäjän ideologia*. Helsinki: WSOY, 2006. 332 s. ISBN: 13 978-951-32354-0.

”Meille Venäjä on yhtä aikaa ’erilainen’ ja ’samanlainen’, se on lähellä ja kaukana – se ei ole täydelleen meidän maailmamme mutta sittenkin se on osa sitä maailmaa, jossa mekin elämme,” kirjoittaa Antti Karppinen 1999 ilmestyneessä teoksessaan *Venäjän aatetta jäljittämässä*. Karppinen työskenteli ulkoasiainhallinnon palveluksessa vuodesta 1954 alkaen. Hän ehti työskennellä kolmeen otteeseen Neuvostoliitossa sekä suurlähettiläänä Prahassa (1980–85) ja Bonnissa (1985–90). Eläkkeelle siirryttyään Karppinen jatkoi ajankohtaisiin ongelmiin pureutuvan venäläisen keskustelun seuraamista, minkä pohjalta syntyi kolmiosainen Venäjän aatetta käsittelevä kirjasarja.

Trilogian aineisto koostuu vuosina 1995–2006 Venäjän sanomalehdissä julkaistuista artikkeleista. Niissä venäläiset eturivin ajattelijat pohtivat ajankohtaisia kysymyksiä sekä Venäjän ”ikuisia ongelmia”, jotka voi tiivistää kolmeen kysymykseen: Keitä me olemme? Kuka on syyllinen? Mitä on tehtävä? Kun kirjoja lukee nyt, tasan kym-

menen vuotta trilogian viimeisen osan ilmestymisen jälkeen, niissä käsitellyt teemat tuntuvat yhä kovin ajankohtaisilta. Vuonna 1999 julkaistussa ensimmäisessä osassa käsiteltiin kiistaa Sevastopolin omistuksesta, patriotismin pimeitä puolia ja Venäjän aatetta ideologisessa tyhjiössä. Toisessa ja kolmannessa osassa nousivat esiin kysymykset globalisaation merkityksestä Venäjälle, ortodoksisen kirkon asema sekä historian käyttö poliittisiin tarkoituksiin. Kolmannen osan keskeinen havainto koski kansallisuuskysymysten ja patriotismin esiinnousua Venäjän politiikassa.

Karppisen trilogian suuri ansio on, että se avaa suomalaiselle lukijalle venäläisen keskustelun näköaloja ja lähtökohtia. Kuten Karppinen vuonna 2007 antamassaan haastattelussa totesi: ”meille ei voi olla yhdentekevää, millainen sisäinen tunnelma vallitsee suuressa naapurimaassamme” (Pynnöniemi ja Oittinen 2007, 77).

Tässä kirjoituksessa tuon katsauksenomaisesti esiin Venäjän aatteesta käydyin keskustelun keskeisiä teemoja. Tarkoitukseni on syventää käsitystä Venäjän nykyisen ulkopolitiikan taustoista. Lopuksi pohdin tutkijan näkökulmasta Venäjä-tiedon paikkaa ulkopoliittisen päätöksenteon tukena.

Venäjä-tiedon kaava: tee havaintoja, älä spekuloi. Karppisen Venäjä-trilogia koostuu kolmesta itsenäisestä, samaa aihepiiriä samanlaisella metodilla tarkastelevasta teoksesta. Ensimmäinen, vuonna 1999 julkaistu teos oli nimeltään *Venäjän aatetta jäljittämässä* ja seuraa Venäjän lehdissä käytyä keskustelua

keväästä 1995 vuoden 1998 syksyyn. Toinen *Minne troikka rientää?* julkaistiin vuonna 2003. Aineisto koostuu tälläkin kertaa venäläisessä lehdistössä julkaistuista analyyseistä, pakinoista ja uutisista, joissa venäläiset tutkijat ja yhteiskunnalliset keskustelijat analysoivat ajankohtaisia tapahtumia ja niiden merkitystä. Ajallisesti teos kattaa Venäjän lähihistorian merkittävän muutosvaiheen, keväästä 1999 vuoden 2003 alkupuolelle.

Kolmas teos, vuonna 2006 julkaistu *Sirppi, Vasara ja Tähti*, käsittelee tekstejä, jotka ajoittuvat Putinin ensimmäisen kauden lopulle ja toisen kauden keskivaiheille. Teos tiivistää Venäjän intelligentsijan Putinin valtaantuloon liittämät positiiviset odotukset ja epäilykset, sekä toiveikkouden romahtamisen Beslanin tragedian jälkeen syksyllä 2004. Kolmannen teoksen loppuluku kokoa yhteen Venäjän aatteelle eri aikoina annettua sisältöä sekä pohtii järjestelmän muutoksen valuvikoja Putinin Venäjällä.

Teoksissa filosofiaasta, historiasta sekä kulttuurin- ja politiikan tutkimuksesta ammentavaa keskustelua ei rajata yhteiskuntatieteellisten teorioiden tai tulkita Venäjän historiasta ammentavien selitysmallien avulla. Kirjoittaja ei myöskään tuputa lukijalle omaa tulkintaansa tapahtumien taustoista tai merkityksestä. Karppinen kuvaa metodologiaan itse näin: ”kirjan päämääränä on auttaa hahmottamaan Venäjän todellisuutta sillä tavoin, ettei sitä samalla määritellä, rajata tai luokitella” (1999, 24). Tämä ajatus palautuu jo edellä mainittuun lähtökohtaan eli tarpeeseen tehdä havaintoja Venäjällä vallitsevista tunnelmista Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisen päätöksenteon tarpeet huomioiden. Koska tämä soveltavan tiedon tarve on

määritely riittävän laajasti, se ei tarpeettomasti rajoita itse tutkimusanalyysin tekemistä.

Tässä mielessä Karppisen Venäjä-trilogiaa voi kutsua perustutkimukseksi. Se tuottaa läpileikkauksen Venäjän lehdistössä käytyyn ajankohtaiskeskusteluun ”Venäjän aatteesta” ja sitä kautta syventää ymmärrystämme Venäjästä. Analyysi säilyi ajattona, koska sen keskiossa on dynaaminen, mutta kaavamainen venäläinen keskustelu. Tarkkaa-vainen lukija huomaakin pian, että keskustelua dominoivat samat teemat vuosi toisensa jälkeen ilman yhteisymmärryksen syntymistä ”Venäjän aatteen” sisällöstä keskustelijoiden välille. Tämä havainto on yksi Venäjä-trilogian tärkeimmistä johtopäätöksistä. Venäjällä käyty yhteiskunnallinen keskustelu ei ole tuottanut konsensusta siitä, rakennetaanko maata imperiaalistisiin traditioihin tukeutuen vai nojaako politiikka kansallisvaltion ideaan. Vasta Ukrainan sodan myötä suurvenäläisyyttä (*Russkii mir*) puolustavat äänenpainot ovat selvästi voimistuneet. Tämä kehityslinja ei ole historiallisen determinismin tuote, vaan seuraus poliittisista valinnoista ja virhearvioista. Karppinen ei tätä sano suoraan, mutta trilogiaan poimitut lainaukset ja havainnot tukevat tätä päätelmää.

Venäjän aate vallan legitimoinnin välineenä. Voitettuaan vuoden 1996 presidentinvaalit Boris Jeltsin antoi intelligentisijalle tehtäväksi löytää maata yhdistävä idea, Venäjän aate. Presidentti lupasi voittajille kunniaa ja palkintoja (Karppinen 1999, 164). Karppisen mukaan Jeltsin tarvitsi Venäjän aatetta vallan legitimoinniseksi, mistä seurasi, että aatteen sisältöä oli välttämätöntä rajata. Karppinen (1999, 29) kirjoittaa: ”Uudet isännät eivät useinkaan halua sellaista Venäjän aatetta, joka rajoittaisi heidän valtaansa, eikä

moraalisten näkökohtien haluta liikaa sitovan poliittisten toimijoiden käsiä. Toisaalta siitä ei myöskään haluta estettä tuotoisalle ulkomaankaupalle tai kansainväliselle yhteistyölle”.

Tarve löytää kiireesti jokin uusi idea valtajärjestelmän legitimoinniseksi ja kykenemättömyys purkaa neuvostovallan rakenteita muodosti 1990-luvun yhteiskunnallista keskustelua leimaavan jännitteen. Akateemikko Dmitri Lihatsov puki sanoiksi monen keskusteluun osallistuneen ajatukset toteamalla, että Jeltsinin ajatus ei ollut vain tyhmä, vaan vaarallinen. Tästä Karppinen (1999, 187) kirjoittaa: ”Kansallinen idea johtaa ensiksi rajoituksiin ja sitten rotusyrjintään, toisen kansan tai uskonnon vainoamiseen. Suvaitsemattomuus johtaa terroriin.” Esseisti Grigori Pomerantsin tiivistä ongelman ytimen vuonna 1996 *Novoe Vremjassa* julkaistussa tekstissä: ”Venäjä ei mahdu yhteen ideaan, eikä oikeastaan yhteenkään ideaan”. Pomerantsin mukaan Venäjällä vaikuttaa kolme historiallista perinnettä: bysantilainen, tataarilainen ja läntinen. ”Bysantin perinteen sisäiset ja ulkoiset säännöt, tataarien villi tahto ja läntiset ihmisoikeus- ja laillisuus-aatteet ovat hallinneet *lomittain* ja *sisäkkäin* Venäjän valtakuntaa, sen hallitsijoita ja kansaa”. Tästä seuraa kaipuuta anarkiaan ja kykenemättömyyttä asettaa hillittömyydelle rajat. Venäjä ei voi kuitenkaan vain kopioida läntisiä malleja senkään vuoksi, että koko läntistä sivilisaatiota uhkaa jatkuvaan kasvuun perustuva ja sen mukanaan tuoma ekokatastrofi. Länteen mekaanisella tavalla kielteisesti suhtautuvien uusslavofiilien sijaan Venäjän olisi löydettävä yhteys läntisen maailman itsetuhoa vastaan taistelevien piirien kanssa, Pomerantsev ehdottaa. (Karppinen 1999, 183–184.)

Toisin kävi. Presidentti Pu-

tinin valta-asema ja siihen kietyvä Venäjän valtiojohtoon legitimizeetti on rakentunut jatkuvan talouskasvun varaan, jota tukee sanaton sopimus eliitin ja tavallisen kansan välillä. Kansa ei puutu tapaan, jolla Venäjää johdetaan, kunhan se pääsee osalliseksi elintason noususta ja länsimaisesta kulutusyhteiskunnasta. Tuloksena on paradoksi: samaan aikaan kun keskiluokkaisen venäläisen arki eroaa hyvin vähän länsimaisesta verrokistaan, läntinen yhteiskuntajärjestys on määritelty uhaksi Venäjän valtion turvallisuudelle (Venäjän sotilasdoktriini 2014). Tämän muutoksen taustalta voidaan erottaa kaksi keskeistä tekijää: Venäjän yhteiskunnan eriarvoistuminen ja avoimen vuoropuhelun syrjäyttämisen pelkotiloja lietsovalta propagandalla.

Karppinen siteeraa Aleksandr Arhangelския, joka 10.4.2006 julkaistussa artikkelissa kirjoittaa Venäjälle kasvaneesta nuorten radikaalien sukupolvesta seuraavasti: ”He eivät osaa, kuten heidän vanhempansa, makeasti haaveilla suruttomasta elämästä neuvostojen maassa. He eivät usko tulevaisuuteen. He inhoavat nykyistä elämäänsä. Vihan kohteeksi valitaan ’vieras’, kuka tahansa, joka on erilainen, jolla on paremmat vaatteet tai olot, eri ihonväri ja uskonto”. Eliitti ei tästä joukosta välitä, Arhangelски toteaa ja jatkaa: ”se sietää passiivista kansan enemmistöä ja hyödyntää ihmisjoukkojen salaisia ja alitajuntaan kätkeytyjä pelkoja”. Vaikka valta kammaoakin aggressiivista nationalismia, on alitajunnallisten pelkojen manaamisella seurauksia. ”Jos alinomaan sanotaan, että kaikki naapurimaat ovat sillanpää-aseimia, joista ollaan valmiit hyökkäämään Venäjälle, tuloksena tulee olemaan sovinismin voimistuminen”, Arhangelски päättää (Karppinen 2006, 274–275).

Entä puhuuko kukaan enää Venäjän aatteesta? Kyllä puhuu, vastaa Karppinen. ”Kun mainitaan, että perestroikan myötä epäonnistui projekti, jonka nimeksi tuli ’neuvostoihmisen luominen’”, hän kirjoittaa (Karppinen 2006, 220–221). Jeltsinin ideologit eivät keksineet uutta ideaa. Sen sijaan Karppinen (emt.) pääättelee: ”Putin vetoaa kansankunnan eheyteen yli ahtaiden kansallisuusrajojen imperiumin mahdin säilyttämiseksi. Sen ja nuoremman polven suhteiden järjestämisessä suurvaltaihanteen voimistamiseksi on (monen muun projektin rinnalla) palattu nuorisoa aina innoittavaan aatteeeseen – isänmaanrakkauteen. Uuden Venäjän patriotismiin. Ohjatun demokratian ei-sovinistiseen, ei-näationalistiseen, muita kansallisuuksia kunnioittavaan ja lännen vaikutuksilta suojattuun suvereenisuuteen.”

Venäjän vaikea Eurooppa-suhde. Kirjailija Maxim Kantorin maaliskuussa 2006 *Moskovskie Novostissa* ilmestyneen artikkelin viesti kiteytyy otsikkoon: ”Moraalisesti heikentynyt Eurooppa ei voi olla Venäjälle esikuva” (Karppinen 2006, 280–281). Juuri tämä näkökanta on noussut vahvasti esiin Venäjän valtiojohton puheissa sekä sitä lähellä olevien tahojen kirjoituksissa vuoden 2014 jälkeen.

Epäluulo länsivaltojen Venäjä-politiikan tarkoituksiperiä kohtaan on Venäjällä iskostunut syvään. Myös taustalla vaikuttava ajatuskuvio on pysynyt likipitään samanlaisena jo vuosikymmeniä. Venäläisessä keskustelussa todistellaan, että länsi ei halua tukea Venäjän olojen normalisointia tai kuten nykyisin asia on tapana ilmaista, Venäjän nousua yhdeksi johtavaksi valtakeskukseksi maailmassa, vaan osallistuu sen voimavarojen ”saalistamiseen” (Karppinen 1999, 119). Näin kyseenalaistetaan länsimaiden Venäjä-politiikan tarkoituksiperät

ja tavoitteet.

Samanaikaisesti kirjoittajat tuolloin ja tänä päivänä todistelevat, että Venäjän legitimitit intressit sen lähialueilla on otettava huomioon. Venäjän naapurimaihin kohdistaman voimapolitiikan lähtökohdaksi on väittämä, ettei IVY-maiden uudesta kansainvälisoikeudellisesta statuksesta ole syytä piitata. Vuonna 1996 julkaistussa artikkelissa Anton Surikov todistelee tähän ajatukseen viitaten, miten Venäjän tulisi toimia estääkseen Ukrainan luisuminen NATO:n syyliin: ”Ilmakuljetusten nopeitten valiojoukkojen perässä IVY:n alueelle tuotaisiin sisäministeriön erityisjoukkoja, jotka varmistaisivat tärkeimmät ’vihollisen’ kohteet sekä aloittaisivat ’kansallismielisten ja venäläisvastaisten’ piirien puhdistamisoperaatiot. Alueilla asuvista venäläisistä muodostetut isku- ja tuhoryhmät sekä tukiosastot osallistuisivat ’vihollistoiminnan’ lamauttamiseen” (Karppinen 1999, 119–120).

Surikovin kirjoitusta kritisoituoreeltaan valtionduuman jäsen ja Venäjän valinta-puolueen johtaja Sergei Jušenkov: ”Tällaiset kirjoitukset eivät tietenkään edusta virallista näkökantaa. Toistaiseksi”, hän kirjoittaa *Literaturnaja gazetassa*. ”Mutta kaikkialla maailmassa ollaan selvillä siitä, että tämä toistaiseksi pätee ainoastaan toistaiseksi [...] tajuammeko riittävän hyvin, miten nopeasti Venäjän elintärkeiden etujen puolustajat voivat siepata vallan – jopa demokraattisin vaalein?”, Jušenkov jatkaa (Karppinen 1999, 120).

Nyt, Ukrainan sodan toisena vuonna, on paikallaan poimia aineistosta myös toinen enteellinen kirjoitus. Andrei Gratšov kirjoittaa vuonna 2004 *Novoje Vremjassa* Venäjän ulkopoliitiikan keskeisestä pulmasta: IVY-maiden etäännyttämisestä Moskovan vaikutuspiiristä. Gratšovin mukaan

ongelmien taustalla on se, ettei Venäjä ”ole tähän asti löytänyt rationaalista ja demokraattista ulospääsyä neuvostolaisesta menneisyydestään”. Tämän lisäksi Venäjälle tuottaa ongelmia entisissä neuvostotasavalloissa kasvanut uusi sukupolvi, joka ei enää kuuntelekaan Moskovan käskyjä, kuten Gratšov pohdiskelee: ”Tämä uusi nuorisoi jostakin syytä pelkää Moskovaa, sen johtajien yrmeitä ilmeitä tai sieltä tulevia propagandistisia desantteja. He yksinkertaisesti tuntevat, että heitä haluavat pelottaa samat ihmiset, jotka pelkäävät vielä enemmän omaa kohtaloaan kuin Ukrainan menettämistä tai Venäjän eheyden murenemistä. Nämä ihmiset pelkäävät näiden samentivallankumousten antamaa esimerkkiä, yllättävien vaalitulosten innoittavaa voimaa.” ”Pelästyneet ihmiset ovat muille vaaraksi”, päättää Gratšov kirjoituksensa. (Karppinen 2006, 182.)

Vuotta aiemmin, tammikuussa 2003 Vitali Tretjakov pohti Venäjän etujen ja etupiirien määrittelyä kirjoituksessaan ”Syntykö (Neuvosto)liitto uudelleen”. Siinä Tretjakov nosti esiin silloisen puolustusministeri Sergei Ivanovin huomautuksen, että ”käytännössä Venäjää vastaan käydään nykyisin julistamatonta sotaa.” Lausunto ei ollut viittaus Tšetšnian tilanteeseen tai niin sanottuun terrorismin vastaiseen sotaan, vaan sen lähtökohdaksi oli myös Putinin esiin tuoma ajatus, että Venäjä oli ”luovuttanut pois aivan riittämiin” ja oli takaisin ottamisen aika. Entisen Neuvostoliiton alueen maiden, ehkä pois lukien Baltia, tuli säilyä Venäjän vaikutuspiirissä. (Karppinen 2003, 144–146.)

Tätä ja Maidanin aukion tapahtumien taustaa vasten Gratšovin huomautus nuoren sukupolven näköalojen erilaisuudesta on syytä ottaa vakavasti. Pohdiskelut nykyaikaisen, vapaudesta nauttivan nuorisoi-

ja sekä neuvostoajan perintöä tiedostaen tai tiedostamatta vaalivan valtaeliitin välisestä jakolinjasta ovat yksi Karppisen kirjasarjan keskeisistä teemoista. Tämä palautuu aina kysymykseen: voiko Venäjä vapautua neuvostomenneisyyden painolastista? Myytti neuvostojärjestelmään perustuvasta Venäjän mahdollista elää johtavien poliitikkojen puheissa vahvasti eikä Stalinin järjestelmän pahuutta ole vielä kukaan paljastettu (ks. Pynnöniemi 2014). Lakitieteen tohtori M. Krasnov tiivistää tämän ongelman vuonna 2003 *Rossijskaja Gazetassa* julkaisussa kirjoituksessa seuraavasti: ”Jos valtiovalta (Kreml) oman rauhansa säilyttämiseksi tulee etsimään ja kenties löytämäänkin pahasta jotakin hyvää, paha tulee väistämättä ja kokonaan ottamaan meidät jälleen haltuunsa” (Karppinen 2006, 55).

Takaisin vyöryttämisen aika. Trilogian toisen, vuonna 2003 julkaistun osan alussa Karppinen kiteyttää oivallisesti Putinin poliittisen linjan. Sen ytimessä on restauraatio: Venäjän uudelleen kokoaminen ja eheyttäminen. Restauratio-politiikalla ei ole ideologista sisältöä, vaan sen korvaa ”taitava symbolien käyttö, pyrkimys etsiä koko kansaa yhdistäviä tekijöitä”, Karppinen (2003, 17) kirjoittaa. Tämä sopii hyvin lähtökohdaksi analysoitaessa Venäjän nykyistä politiikkaa.

Entä miten restauraatio ja markkinatalous suhtautuvat toisiinsa, Karppinen (2003, 17) kysyy – ja vastaa: ”kuten aina ennenkin!” Venäjällä ymmärretään, että kaiken menestyksen taustalla on talous. Ilman sitä ei voi olla vahvaa valtiota eikä armeijaa, ihmisten hyvinvoinnista puhumattakaan. Lyhin ja tehokkain tie olisi avata portit ulkomaiselle pääomalle, mutta juuri tähän venäläisten epäluulot kohdistuvat, jatkaa Karppinen

pohdiskeluaan: ”Restauration idea on suojella Venäjää ja se on ristiriidassa todellisen avautumisen kanssa. [...] Venäjä ei siis tähän päivään mennessä ole tehnyt niitä rakennemuutoksia, jotka ovat nostaneet Baltian maat ja entiset Itä-Euroopan maat pysyvälle kehitysuralle. Pikemminkin maassa on vahvistettu vanhoja rakenteita ja byrokratiaa järjestyksen ja eheyden nimissä. Venäjälle niin ominainen ristiriitainen kehityskeskustelu on myös jatkunut.”

Ukrainan konfliktin myötä Venäjä on asemoinut itsensä läntisen maailmanjärjestyksen haastajaksi ja euraasialaisen perinteen jatkajaksi. Polveileva keskustelu venäläisyyden olemuksesta ja paikasta maailmassa on vaihtunut viralliseksi opiksi venäläisten puolustamisesta kaikkialla maailmassa. Karppinen kiteytti näiden muutosten merkityksen työtoverilleen, tohtori Ilmari Susiluodolle antamassaan ”lingvistisessä neuvossa”. Olisi tutkittava sanoja *otkat* (vierittää takaisin) ja *systema* (järjestelmä). Ne yhdistämällä syntyy uusi havainto: Putinin politiikan ytimen muodostaa ”takaisin vierittämisen systeemi” (Susiluoto 2015, 283–84).

Tästä lähtökohdasta tarkasteltuna historian painolasti tai venäläinen kansanluonne eivät selitä riittävällä tavalla, saati yksinään Venäjän järjestelmän muutoksen ongelmia. Huomio onkin kohdistettava poliittiseen päätöksenteon puutteisiin ja virhearvioihin. Takaisin vierittämisen systeemissä avoin vuoropuhelu ja aidot poliittiset vaihtoehdot on korvattu ylhäältä päin annetuilla käskyillä, yhteiskunnallinen aktiivisuus voimaministeriöiden kontrollilla ja markkinatalousmekanismi kansallisten projektien käsiohjauksella. Näin luodun järjestyksen ylläpito kuluttaa inhimillisiä ja luonnonvararesursseja ja on jatkuvassa hälytystilassa. (Laine et

al. 2015.) Tässä tilanteessa Venäjän johto on turvautunut tuttuun kaavaan: ruokkimalla alitajuisia pelkotiloja musta-valkoisella propagandalla meikäläisistä ja heikäläisistä, on vahvistettu kansan yhteenkuuluvuuden tunnetta vahvan valtion ja suurvenäläisyyden tunnusten alla.

Perustutkimusta yllätysten valle. Karppisen Venäjätutkimusta lukiessa ei voi välttyä huomaamasta, että venäläisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa on jo vuosia sitten havaittu ne järjestelmänmuutoksen valuviat ja vaarat, jotka läntisissä arvioissa on nostettu esiin vasta Georgian, mutta ennen kaikkea Ukrainan sodan myötä. Olisi kuitenkin harhaanjohtavaa väittää, että järjestelmän muutoksen ongelmat olisivat jääneet huomaamatta Venäjää työksensä seuraavilta tutkijoilta. Enemmänkin kyse on siitä, etteivät nämä huomiot ja varoituksensanat kyenneet horjuttamaan läntisten poliitikkojen uskoa keskinäisriippuvuuden ja markkinatalouslogiikan voimaan. Venäjän voimapolitiikan paluun seurauksena on myös Venäjä-analyyseille nyt kysyntää.

Venäjä-tiedon tarve ulkopolitiittisen päätöksenteon tukena on laajasti tunnustettu Suomessa. Esimerkiksi viimeisimmässä valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisessa selonteossa todetaan, että ”muuttuneessa ympäristössä Suomen on kyettävä arvioimaan Venäjän kehitystä tarkoin. Tämä edellyttää Venäjätutkimuksen monipuolistamista ja syventämistä.” (VNS 2016, 24.) Selonteon muotoilu voi tulkita myös kritiikiksi poliittisia ja muita päättäjiä kohtaan, joiden tuntuma Venäjään on heikentynyt. Selonteossa asetetun tavoitteen toteuttamiseksi ei riitä, että lisätään venäjän kielen opetusta peruskoulussa tai perehdytetään virkamiehiä venäläiseen bisneskulttuuriin ja ulkopolitiittisiin toimintatapoihin.

Tarvitaan laaja-alaista perustutkimusta yhteiskunnallisista ja poliittista muutoksista sekä tämän tiedon oikea-aikaista soveltamista päätöksenteon tukena. Alkuperäislähteisiin nojaava ja pitkäjänteinen tutkimustyö on se perusta, jonka pohjalta voidaan tehdä pika-analyysyjä Venäjän jälleen kerran yllättäessä meidät.

Katri Pynnöniemi

Lähteet

Laine, Veera, Toivo Martikainen, Katri Pynnöniemi & Sinikukka Saari (2015), *Zugzwang in slow motion? The implications of Russia's system-level crisis.* – *FIIA Analysis* No. 6, http://www.fii.fi/fi/publication/554/zugzwang_in_slow_motion/.

Pynnöniemi, Katri (2014), *Science Fiction: President Medvedev's Campaign for*

Russia's "Technological Modernization". – *Democratizatsiya: The Journal of Post-Soviet Democratization* 20: 4, 605–625.

Pynnöniemi, Katri & Oittinen, Vesa (2007), *Venäjän aate.* Antti Karppisen haastattelu. – *Niin & Näin. Filosofinen aikakauskirja* 53: 2, 76–81.

Susiluoto, Ilmari (2015), *Plan Putina. Punaiselta torilta Maidanin aukiolle*, Helsinki: Auditorium.

Valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittinen selonteko (VNS 2016). Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 7.

Venäjän federaation sotilasdoktriini (Voennaja doktrina RF). Hyväksytty presidentin käskyllä N2976N, 25.12.2014. Julkaistu Kremlin sivustolla 26.12.2014, <http://news.kremlin.ru/media/events/files/41d527556bec8deb3530.pdf>.

sen sisältä löytyvät lainaukset kaunokirjallisuudesta sekä arkistomateriaalista, joka koostuu niin virallisista dokumenteista, lehtiartikkeleista kuin yksityiskirjeistäkin. Kirjan molemmat tekijät ovat osallistuneet pitkään Pietarien muslimien kulttuurielämään ja yhteisön historian tutkimukseen. Almira Tagirdžanova on julkaissut kirjoja Pietarin omakaisuja ja kaupungin muslimien historiasta, sekä vetänyt aihetta esitteleviä kiertoajeluita. Södertörnin yliopistossa työskentelevä Renat Bekkin on julkaissut tieteellisiä tutkimuksia ja artikkeleita niin islamilaisesta vakuutusjärjestelmästä kuin Venäjän muslimiainesta. Lisäksi hän on kirjoittanut Pietarin tulevaisuuteen sijoittuvan, fantasiaa ja jännitystä yhdistävän romaanin *Islam ot monakha Bagiry* (Munkki Bagiran Islam) ja toiminut päätoimittajana perustamassaan islamilaisen kirjallisuuden lehdessä *Tšetki* (Rukousnauha).

Ensimmäisen osan kävelyreiteille johdattavien alalukujen otsikot, kuten ”Suvaitsevaisuuden valtatie (Nevski Prospekt ja sen lähikadut)”, ”Tieteelliselle työlle ilman muodollisuutta...” (Palatsien ranta) tai ”Toisen luokan kansalaiset” (Pietarin muslimien poliittisen elämän keskus Venäjän imperiumissa) suorastaan houkuttelevat lukijaa avaamaan kirjan. Kirjassa kuvataan tunnettujen muslimien vaiheita, muslimien arkielämää sekä sitä, miten muslimit ja islam näkyivät keisarillisen Venäjän pääkaupungin julkisessa tilassa. Kuvaus Nevski Prospektista uskonnollisen suvaitsevaisuuden valtakatuna on lainattu Aleksandr Dumas vanhemman ihastuneesta kuvauksesta Pietarin monikulttuurisuudesta. Vaikka Pietarin muslimiainesta suurin osa oli taatareja, kaupungissa oli myös monia muita vähemmistöjä, kuten esimerkiksi persialaisen diplomaattikunnan edustajia,

Opas Pietarin muslimien historiaan

Renat Bekkin & Almira Tagirdžanova: *Musulmanski Peterburg. Istoritšeski putevoditel. Žižn musulman v gorode na Neve i ego okrestnostjah, Moskova ja Pietari: RAN, Institut Afriki, 2016. 640 s. ISBN 978-5-9904994-0-5.*

Tätä kirjaa voi lämpimästi suositella niin muslimien ja tataarien historiasta kiinnostuneille lukijoille kuin myös niille, jotka haluavat tutustua Pietariin syvemmin tai luulevat sen jo tuntevansa. Kirjan alkusanojen mainos teoksesta ”yhtenä niistä kirjoja, jotka avaavat lukijalle oven läheiseen ja samalla täysin tuntemattomaan maailmaan” todellakin pitää paikkansa. Otsikko ”Musulmanski Peterburg” paljastaa, että kyseessä on nimen-

omaan opas kaupungissa asuvien muslimien, ei ainoastaan islamin historiaan. Kirja käsittelee aikaa Pietarin perustamisesta 1930-luvulle, mutta mukaan on otettu myös muutama uudempi kohde, kuten esimerkiksi vuonna 2009 Kolomjagissa (Kolomäki) avattu moskeija.

Musulmanski Peterburg koostuu kolmesta osasta. Ensimmäinen esittelee kahdeksan kävelyreittiä Pietarissa alueilla, joille on keskittynyt kaupungin muslimien historian kannalta keskeisiä rakennuksia ja paikkoja. Toinen osa kuvaa näiltä kävelyreiteiltä kauempana sijaitsevia kohteita ja kolmas vie kaupungin lähellä sijaitseville alueille. Perusteelliseen lähdeyöhön perustuva kirja on kuvitettu kartoin, valokuvin ja arkistokuvin. Tekstiä elävöittävät